

LANTBRUKET

- En plats för alla

Ett lektionsmaterial

- om normer, arbetsmiljö och
inkludering i de gröna näringarna.

GY25

LANTBRUKET

– EN PLATS FÖR ALLA

Ett lektionsmaterial framtaget i maj 2025

OM MATERIALET

Det här är ett kostnadsfritt lektionsmaterial om social hållbarhet, jämställdhet och inkludering – särskilt framtaget för naturbruksprogrammet.

Hur skapar vi en schysst jargong i stallet, traktorn och på rastererna? Hur lockar vi fler unga, oavsett kön, till framtidens lantbruk? Och hur bygger vi gemenskap och förståelse både i klassrummet och på arbetsplatsen?

Lantbruket – en plats för alla ger lärare konkreta verktyg för att tillsammans med eleverna utforska frågor om språkbruk, normer, yrkesroller och social hållbarhet inom de gröna näringarna. Materialet innehåller fakta, statistik, diskussionsfrågor och elevnära övningar – helt i linje med den nya gymnasiegemensamma läroplanen (Gy25).

Materialet:

- Är särskilt anpassat för naturbruksprogrammet, men kan användas ämnesövergripande i t.ex. svenska, samhällskunskap och arbetsmiljö
- Främjar elevernas förståelse för normer, ansvar och respekt
- Skapar utrymme för viktiga samtal med fokus på dialog och gemensam reflektion

Materialet har kommit ur en samverkan mellan Add Gender, Sparbanken Lidköping, Svenska Foder och mässan Lantbruket i Centrum. Tanken har varit att erbjuda lärarna på skolorna Sötåsen och Uddetorp – samt andra gymnasieskolor – en färdig lektionsplanering med material och övningar som är anpassade för social hållbarhet.

Om Add Gender

Vi är ett kluster av möjliggörare för normförändring och självorganiserande inkludering. Vi kallar oss normingenjörer. Sedan 2008 har vi skapat tillåtande arbetsplatser, starka varumärken och hållbara affärsmodeller inom alla sektorer. Våra motiverade och specialiserade normingenjörer är utrustade med en mängd olika erfarenheter och utbildningar inom alla mångfaldsområden.

Detta lektionsmaterial är framtaget i samarbete med normingenjören Irja Berntson. Hon är legitimerad gymnasielärare och har lång erfarenhet av arbete som lärare och utvecklingsledare på gymnasiet.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ATT TÄNKA PÅ INFÖR SAMTAL	3
RELEVANTA DELAR FRÅN GYMNASIESKOLANS LÄROPLAN GY25	3
FÖRSLAG PÅ LEKTIONSINNEHÅLL	4
Del 1. Tål du inte skämt? - om språk och jargong	4
Del 2. Hon blir sjuksköterska, han blir bilmekaniker - om den uppdelade utbildningen.	5
Del 3. Risker på jobbet kopplade till normer	6
Avslutning	6
ATT BYGGA VIDARE	6
UPPLÄGG IDÉMARATON	7
TACK & KONTAKT!	8

ATT TÄNKA PÅ INFÖR SAMTAL

Jämställdhet och normer kan vara känsliga ämnen att prata om, eftersom vi alla är med och skapar och upprätthåller normer både medvetet eller omedvetet. Genom att hålla samtalet på en generell nivå och undvika att prata om individer kan vi synliggöra och diskutera normer på ett konstruktivt sätt.

När vi pratar om normer och beteenden finns ofta en rädsla för att “skapa dålig stämning”. Dålig stämning gör att människor känner sig obekväma och kan leda till att man hellre väljer att inte lyfta en jobbig fråga. Att säga ifrån när du upplever till exempel sexism, rasism eller homofobi kan vara svårt, och när du väl gör det kan du mötas av bortförklaringar som “det var ju bara ett skämt” eller “men det var väl inte så farligt” och få sina känslor och upplevelser förminskade eller bortviftade.

Genom att skapa utrymme för normdiskussioner i med barn och unga ger du dem möjlighet att vända perspektivet till att det är den som säger sexistiska, rasistiska eller homofoba saker som skapar den dåliga stämningen, och den som säger ifrån som skapar trygghet. Därför kan det vara bra att ge dem nycklar för hur de kan säga ifrån vid orättvis behandling och tillsammans stötta och bekräfta varandra.

Se till att alla röster blir hörda i samtalet. Det kan göras genom att låta grupperna ha tydliga ramar för sina samtal, till exempel turtagning. Ge också möjlighet att säga “pass”.

RELEVANTA DELAR FRÅN GYMNASIESKOLANS LÄROPLAN GY25

Förordningen träder i kraft den 3 januari 2025 och tillämpas första gången på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025.

En likvärdig utbildning

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Eleverna ska uppmuntras att utveckla sina förmågor och intressen utan att begränsas av föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska också verka för att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Oavsett om utbildningen är förlagd till en arbetsplats eller äger rum i skolan ska den präglas av ett jämställdhetsperspektiv.

Gymnasieskolans uppdrag

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för kvinnor och män. Genom undervisningen ska eleverna utveckla kunskaper om könsmonster och hur de kan påverka människors livsval och livsvillkor. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska hur normer, värderingar och strukturer kan begränsa kvinnors och mäns makt att forma såväl samhället som sina egna liv.

Gy25 2.1 Kunskaper

Läraren ska

- Se till att undervisningen till innehåll och upplägg präglas av ett jämställdhetsperspektiv och att eleverna ges möjlighet att mötas och arbeta tillsammans oberoende av könstillhörighet
- Synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter och val

Gy25 2.2 Normer och värden

Alla som arbetar i skolan ska

- Medverka till att utveckla elevernas känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar för människor också utanför den närmaste gruppen,
- Aktivt främja likabehandling av individer och grupper

Gy25 - Naturbruk

Centralt innehåll:

- Arbetsmiljö och säkerhetsfrågor samt skyddsarbete och skyddsronder.
- Ergonomi i samband med att olika arbetsuppgifter utförs.
- Lagar och andra bestämmelser som gäller säkerhet i arbetet.

FÖRSLAG PÅ LEKTIONSINNEHÅLL

Del 1. Tål du inte skämt? - om språk och jargong

Normer är outtalade regler för hur vi bör bete oss, samverka med andra och kommunicera. I en grupp anpassar vi oss ofta efter andra i både beteende och sätt att prata för att passa in och inte sticka ut. Det gör att en grupp får en viss jargong, ett gruppspråk. Det som kan sägas i en viss grupp, kanske inte alls är okej i en annan. I en del grupper kan det uppstå en jargong som kan uppfattas som hård, som kanske har skämt eller språkbruk som kan vara kränkande eller elakt mot vissa. Även om en del av gruppen kanske är okej med jargongen finns alltid en risk att språkbruket skadar eller exkluderar.

Diskutera med eleverna:

- Vad är kränkande jargong? Finns det risk för sådan jargong på er utbildning? Var?
- Vad betyder "att tåla rå, men hjärtlig jargong"? De som säger så: vad vill de skämta om?
- Vilka ord använder ni som kraftuttryck/svordomar/skällsord? Kan några av orden uppfattas som kränkande? Varför/varför inte?
- Hur kan du säga ifrån om någon använder ett kränkande språkbruk?

Del 2. Hon blir sjuksköterska, han blir bilmekaniker - om den uppdelade utbildningen.

Gymnasieutbildningen i Sverige är väldigt könsuppdelad. Det innebär att tjejer och killar ofta väljer olika utbildningar. Av alla nationella program på gymnasieskolan är det bara fyra program som har en jämn könsfördelning: restaurang och livsmedel, handel och administration, naturvetenskap samt ekonomi. (läsåret 22/23)
(Läs mer i På tal om kvinnor och män 2024, SCB.)

Av de sökande inför läsåret 2024 för Lantbruksprogrammet var 70 procent tjejer. Ännu större könsskillnad är det i ägandet av de enskilda företagen inom jordbruk, fast tvärtom, där äger männen 83 procent av företagen och kvinnor bara 17 procent.

Diskutera med eleverna:

- Varför söker sig så många fler tjejer till lantbruksutbildningarna?
- Inom vilka inriktningar finns det flest killar? Varför är det så?
- Varför är det så liten andel av jordbruksföretagen som ägs av kvinnor? Hur skulle det kunna förändras?

Ett sätt att undersöka normer inom yrken är att se hur de framställs på internet. Genom att söka på bilder av ett yrke på till exempel Google får vi snabbt en uppfattning om vem som är den självklara personen inom det yrket.

Uppgift:

Bildsök följande yrken. Testa gärna att göra sökningen på både svenska och engelska och se om det finns skillnader i resultaten.

Svenska	Engelska
Bonde	Farmer
Bilmekaniker	Car Mechanic
Busschaufför	Bus Driver
Ekonom	Economist
Städare	Cleaner
Revisor	Accountant
Läkare	Doctor
Frisör	Hair Dresser
Snickare	Carpenter
Sjuksköterska	Nurse
Tandläkare	Dentist
Lärare	Teacher

- Diskutera vilka normer som syns i bilderna. Spelar det någon roll vad som syns? Varför, varför inte?
- Stämmer bilderna överens med bilden eleverna har av de olika yrkena? Varför, eller varför inte?

Del 3. Risker på jobbet kopplade till normer

Lantbruk är den bransch där det sker allra flest arbetsolyckor. Jordbruk och trädgård är de branscher där dödsolyckor på arbetsplatsen är allra vanligast. Under 2011–2020 omkom totalt 71 lantbrukare.¹

En anledning är att lantbruket ofta är ett ensamarbete, men det finns också normer kring att klara sig själv som kan öka olycksrisken. På senare tid har även den psykiska ohälsan inom lantbruket ökat, då det kan vara svårt för många att få sin verksamhet att gå runt.

¹ Källa: <https://www.tn.se/arbetsmarknad/38444/sa-ska-olyckorna-bland-lantbrukare-minska/>

Diskutera med eleverna:

- Vilka köns- och yrkesideal tycker ni finns inom lantbruket?
- Hur ska en person som arbetar med lantbruk vara?
- Finns det några risker med den bilden?
- Vad kan göras annorlunda?

Uppgift:

- Ta fram 2-3 olika scenarion som kan uppstå inom arbetet på ett lantbruk och diskutera möjliga risker tillsammans och hur de kan undvikas.

Avslutning

Avsluta lektionspassen med en tyst reflektion. Låt eleverna fundera enskilt och om det finns tid och utrymme kan ni lyfta några gemensamt.

- Var det något speciellt under dagens lektion som du tyckte var extra intressant? Varför?
- Fick dagens lektion dig att fundera över ditt eget beteende eller agerande? På vilket sätt?
- Finns det något du vill ändra på i ditt eget beteende eller sätt att tänka? Vad och hur?

ATT BYGGA VIDARE

Efter att ha påbörjat normdiskussioner i klassrummet, låt eleverna synliggöra utmaningar inom dagens lantbruk och ge förslag på lösningar genom ett idémaraton. Förslagsvis kan ni göra detta inför en lantbruksmässa eller en skolavslutning - eller för den delen bjuda in andra skolor och program till en temadag.

Om de behöver hjälp med utmaningar kan ni fördela ämnena så som;

- Utbildning könsfördelning
- Ägande könsfördelning
- Risker.

UPPLÄGG IDÉMARATON

Moment	Instruktioner
1. Introduktion (10 min):	• Presentera dig själv och syftet med workshopen. • Låt varje deltagare kort presentera sig själva och varför de är intresserade av ämnet.
2. Uppvärmning (10 min):	• En kort aktivitet för att bryta isen och få deltagarna att känna sig bekväma med varandra.
3. Problemidentifiering (10 min):	• Diskutera de tre olika utmaningarna inom social hållbarhet och jämställdhet. • Inspireras av lektionsmaterialet eller arbetet ni gjort hitintills. • Skriv ner problemen som finns inom utmaningarna • Välj den utmaning ni vill jobba med!
4. Idégenerering (20 min):	• Dela upp deltagarna i mindre grupper och låt dem brainstorma idéer för att lösa några av de identifierade problemen. • Ge dem riktmärken för att hålla sig inom tidsramen och uppmuntra kreativitet.
5. Konceptutveckling (20 min):	• Varje grupp väljer en idé att utveckla vidare. • De ska skissa upp sina idéer och tänka på hur de kan göra dem genomförbara.
6. Idépresentation (10 min):	• Grupperna förbereder och lämnar in en slutgiltig presentation på exempelvis ett blädderblock och skriver klass och namn. • Bidragen ska gå att visa upp på en gemensam mässa, skolavslutning eller annat event.
8. Avslutning (10 min):	• Summera workshopens resultat och tacka för bra arbete. • Låt alla reflektera i grupp eller enskilt hur själva idémaratonet upplevdes, vad var bra och roligt samt vad kändes svårare. • Summera gärna i storgrupp.

TACK & KONTAKT!

Hoppas nu att detta lektionsmaterial ska ge er inspiration och konkreta verktyg för att tillsammans med era elever utforska viktiga frågor om social hållbarhet, jämställdhet och inkludering inom naturbruket. Vi tror starkt på kraften i samtal och gemensam reflektion för att skapa en mer välkomnande och inkluderande framtid för de gröna näringarna.

Skulle det uppstå några frågor, funderingar eller om ni har idéer kring hur materialet kan vidareutvecklas, tveka inte att höra av er till oss. Vi är nyfikna på era erfarenheter och synpunkter!

Vd och grundare

Pernilla Alexandersson

0767877877

pernilla.alexandersson@addgender.se

LANTBRUKET

-En plats för alla

Ett lektionsmaterial

- om normer, arbetsmiljö och
inkludering i de gröna näringarna.

GY25

